

JEK LONDONNING “KISH HAQIDA QISSA” ASARINING KOMPOZITSION XUSUSIYATLARI

Isakova Barchinoy Ne'matovna

Farg'ona davlat universiteti

lingvistika (ingliz tili) yo'nalishi 21-07 guruh magistranti

O'zbekiston Respublikasi IIV Farg'ona akademik litseyi

ingliz tili fani o'qituvchisi

barchinoyisakova89@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada Amerikaning realist yozuvchilaridan biri bo'lgan Jek Londonning “Kish haqida qissa” asari syujeti va kompozitsion xususiyatlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: obraz, hikoya, ertak, afsona, eskimoslar, ekspozitsiya, kulminatsiya, nihoya, tugun, yechim.

Kirish:

Jek London tabiatan jasur va halol bo'lib, odamlarni juda hurmat qilar edi. U o'z asarlarida qahramonlik, jasurlik va hayotning achchiq haqiqatlarini ochib bera olgan inson edi. Jek asarlarining aksariyatida o'z hayotini gavdalantirishga harakat qilar edi. Uning ko'p sonli hikoyalari va romanlari shimol haqida yozilgan bo'lib, u bundan huddi ilhom olgandek edi va uning asarlarini sevib o'quvchilar ham uning ijodidan va albatta shimolning betakror sir-sinoatlaridan boxabar bo'la olar edi. Zamondoshlari Jek Londonni mehribon va jasur inson sifatida ta'riflagan. Yoshligidan u muhtoj va oilaga yordam berish uchun ishlashga majbur bo'lganligi va hammani teng huquqqa ega bo'lishini istab ko'p asar va hikoyalari ham shu nafasni ilgari surgan.^[1]

Jek, bolaligida teng huquqli erkaklar orasida teng bo'lganini eslaydi. Binobarin, adib o'zining kichik, ammo munosib qahramonlari obrazlarini o'zgacha bir iliqlik bilan yaratgan bo'lsa ajabmas.

Ulardan biri eskimos qabilasining o'n uch yoshli vakili Kish edi. Muallif Amerikaning tub aholisi hayoti bilan qiziqadi, ularning urf-odatlarini va turmush tarziga qoyil qoladi.^[2] Jek London bu kabi asarlarni yozish uchun shimoliy hududlarga ko'p sayr qilishiga, u yerdagi aholi bilan suxabt qurishiga va albatta eski adabiyot va qo'lyozmalarni o'rganishga muvaffaq bo'ladi.

“Kish haqidagi ertak” - Jek London ijodida alohida o'rin tutadigan hikoya. Unda rivoyat, ertak va masallarning xususiyatlari mujassamlashgan. U afsonaviy uslubdagi

“*Bir zamonlar*” soʻzlari bilan boshlanadi. Kish haqidagi afsona ulugʻvor insonlar hayoti haqidagi afsonalarni eslatadi. Hikoyaning axloqiy xarakteri jasurlik, sodiqlik, tenglik va xalqsevarlik asnosidagi masaldir.

Jek London oʻzining bu hikoyasini *afsona* deb ataydi. Izohli lugʻatiga koʻra, afsona tarixiy yoki afsonaviy syujetli nasriy asardir.^[3] Shu nuqtai nazardan, Kish afsonaviy tarixiy qahramon sifatida namoyon boʻladi.

Mavzu tahlili:

Hikoya uchinchi shaxs tomonidan, hikoya qiluvchidan aytiladi. Chunki hikoya qiluvchining ogʻzidan tinglash odat edi. Asar esa soʻzlashuv uslubida yozilgan. Hikoyaning mavzusi yosh ovchining kuchli va aqlli hayoti haqidagi hikoyalardir. Bu gʻoya ezgu ishlari bilan asrlar osha esda qolgan mard va odil insonlarga qasidadir. Muallif qissada bir qancha muammolarni koʻtaradi: *vijdon, adolat, xurofot, qabila munosabatlari va boshqalar*.

Bosh qahramon Kish, oʻn uch yoshli bolakay, olijanob va aqlli, deyarli otasidek shijoatli boʻladi. U hayot achchiq haqiqatidan aziyat chekkan va allaqachon oila boshigʻi degan sharafga ega boʻlishga majbur boʻlgan yigitcha edi.

Aikiga Kishning onasi, xotirjam va tushunadigan ayol. Klash-Kvan - eskimos qabilasining rahbari. Beam va Bone yosh ovchilardir. Ug-Gluk - yosh Kishning muvaffaqiyatiga hasad qilgan keksa ovchi.

Ekspozitsiyada hikoyachi bu aslzoda, mashhur Kish haqidagi afsona boʻlishini aytadi. Asar syujeti Kishning kengashdagi nutqi va oʻz-oʻzidan ov qilishga qaror qilishidir. *Kulminatsiya* - muvaffaqiyatli ov sirining ochilishi. *Nihoya* - Kish qabila boshligʻiga aylanadi.

Hikoya soʻzlashuv tilida hikoya tarzida yozilgan. “Kish haqida ertak” qissasi bizni oliyanoblikka oʻrgatadi, odamlarga muhabbatni tarbiyalaydi, adolatsizlikka qarshi kurashish istagini uygʻotadi.

Kish haqida ertak - bu Jek London tomonidan yozilgan qisqa hikoya boʻlib, u birinchi marta 1904-yil yanvar oyida nashr etilgan. Kish oʻz qabilasida taniqli va hurmatga sazovor boʻlgan buyuk ovchining oʻgʻli edi. Afsuski, Kishning otasi Kesh juda yoshligida vafot etadi. Koʻpincha boʻlgani kabi, Kish otasining afsonaviy ekspluatatsiyasi vaqt oʻtishi bilan unutildi.

Koʻp yillar oʻtgach, bola oʻn uch yoshga toʻladi. Otasining ovchi sifatidagi mahorati haqidagi ertaklaridan ilhomlanib, oʻziga boʻlgan ishonchi va qabila tomonidan toʻplangan oziq-ovqatning kamligidan ruhlanib, qabila boshligʻining majlisida qishloq oqsoqollariga murojaat qildi. Qabila oqsoqollariga murojaat qilgan bola erta balogʻatga yetgan deb qaraladi. Kish otasining xotirasini hurmat qilishini va buyuk ovchi boʻlishini va oʻz xalqi uchun moʻl-koʻl goʻsht olib kelishini aytadi. Undan

dastlab nafratlanishadi chunki kichik bir bolaning bu soʻzlari qishloq oqsoqollariga behurmatlikdek koʻrinadi va ular unga oʻz-oʻzidan ketishiga ruxsat berishadi. Koʻpchilik undan boshqa xabar olishni kutmagan edi.

Toʻrt kundan soʻng Kish yelkasida yangi oʻldirilgan goʻshtning ulkan yuki bilan qaytib keladi. Uning tushuntirishicha, butun bir oq ayiqning tana goʻshti qishloqdan bir kunlik yoʻl narida joylashgan. U keying kun hamqishloqlariga goʻsht tomon boshlab borishini aytadi. Lekin qishloqdagi boshqa erkaklar unga ishonchsizlik bilan qaraydi.

Kish tomonidan yana bir nechta ov sayohatlaridan soʻng, oʻzi yolgʻiz va qabila uchun juda koʻp goʻsht olib keladi, qishloq aholisi Kish, shubhasiz, jodugarlik bilan shugʻullanayotganini pichirlay boshlaydi. Biroq, ular bu anʼanaga sodiq qolishdan boshqa iloji yoʻq edi, chunki u hammalarini moʻl-koʻl oziq-ovqat bilan taʼminlay boshlagan edi. Kish minnatdor qishloq aholisiga uning uchun boshliqnikiga teng keladigan ulkan uy qurishni buyuradi. Kishning ovchilik qobiliyatining manbasi haqida koʻproq taxminlar va majlislardan soʻng, uni ov koʻrgazmasiga kuzatib borish uchun ikkita poyloqchi ovchi yuborishga qaror qilishadi. Bir necha kundan soʻng ular Kishni ulkan Oq ayiqni oʻldirganligi haqida butun qishloqqa jar solishadi. Ular qabila kengashi ishona olmaydigan ertakni aytishadi. Lekin bu ikki yigitning gaplariga ishonmaslikning iloji yoʻq edi chunki ularni aynan Kishga xasad qiluvchi Ug-Gluk va qishloq oqsoqoli Klash-Kvanning aynan oʻzlari yuborgan edi.

Qaytib kelgach, qabila uni jodugarlikda ayblash uchun Kishning uyiga yigʻiladi. U ularning ayblovlariga yaxshi javob qaytaradi. Kish ovchilik muvaffaqiyatining manbasini tushuntiradi. U nima uchun uzoq vaqt ayiqni poylagani, unga tashlanish uchun ancha vaqt kutganini tushuntirdi.

U nima uchun aygʻoqchilar uning ayiq uchun muz ustida mayda yumaloq ovqat qoldirganiga guvoh boʻlganini va nima uchun ayiq tez orada kasal boʻlib qolganini tushuntirdi. U keyin qanday qilib oʻzini xavf ostiga qoʻymasdan ayiqni nayzalay olganini tushuntiradi.

Asar Hajm jihatidan kichik hikoya janrida boʻlsada, u huddi katta romanlardek xulosa qoldiradi. Chunki yozuvchining mahorati tufayli voqealar juda ham keng qamrovda yuz beradi va oʻquvchi uchun bu chinakam sarguzashtga aylanadi.

Muhokama va natijalar:

Hikoyaning badiiy tahliliga keladigan boʻlsak, u kichik hajmda keng maʼnodagi sirlarni ochib bera olgan hikoyadir. Asarning *ekspozitsiyasi* Qutb dengizi sohillaridagi kichik qabilaning taʼrifi, Kishning otasi haqidagi faktlar, uning oqil va dono boʻlganligi haqidagi maʼlumotlar bilan boshlanadi. Muallif ekspozitsiyada shunday mahoratli soʻz ishlatadiki, ortiqcha tushuntirishlar va murakkab gaplardan qochadi. Asarni ham kattalar va ham bolalar uchun birdek tushunarli qilib yaratadi.

Hikoyadagi yaratilgan *tugun* bu qishloq oqsoqollari tomonidan go'shtni hamma uchun teng taqsimlanmasligi, qariyalar va bevalar och qolishi bo'ladi va bu vaziyatda Kish katta sahnaga chiqib keladi. Haqiqiy tugun uning mahalla oqsoqoqli Klash-Kvanning uyida qilgan norozilik nutqida bo'ladi. Hikoyani o'qigan o'quvchida endi savol tug'iladi. Kish qanday qilib bu muammoni yecha oladi va qanday qilib va'da berilgan go'shtni xalqiga yetkazib olib keladi.

Voqealar rivoji Kishning to'rt kun davomida yo'q bo'lishi va qishloqdagilar uni o'ldiga chiqarishi bilan baholanishi-yu, uning ulkan go'sht bilan qaytib kelishi bo'ladi. Asardagi voqealar rivoji juda ham mahorat bilan berilgan bo'lib, har bir detaliga ham alohida e'tibor berilgan. *O'quvchida nima uchun? Qanday qilib?* Kabi savollarga o'rin qolmaydi.

Hikoyaning *kulminatsiyasi* Kish ortidan Bim va Boun degan ayg'oqchilarning qo'yilishi bo'lib, ularning javobi Kishning biror bir afsun ishlatayotgani yoki yo'qligini isbotlab berar edi. Shu sababdan muallif ham ular qaytgungacha bo'lgan jarayonni ochiq qoldiradi va bu o'quvchida chinakam kulminasion nuqtani kutish hissini ug'otadi. Va nihoyat barcha sirlar fosh bo'ladi. Bim va Boun ortga qaytib Kishni afsun emas qandaydir ov mahoratidan foydalanib ulkan oq ayiqni holdan toydirgani haqida gapirib berishadi. Dastavval, qishloq oqsoqollari ularning ham gapiga ishonishmaydi, lekin har ikkisining so'zi bu gaplarni tasdiqlaydi va tez orada Kish qishloqqa yana ulkan miqdordagi gosht bilan qaytadi.

Asardagi *yechim* qishloq aholisining Klash Kvandan so'ng Kishni qishloq oqsoqoli etib saylashni xohlashi va uning adolatini tan olishi bilan nihoyasiga yetadi. Kish o'zi va onasiga atab hashamatli uy qurdiradi va keying hayoti davomida rohatda kun kechiradi. Albatt bu hikoya afsona asosida qurilgan hikoya bo'lsada, u yosh bolalardagi shijoat va yetuklikni ko'rsatib bera olgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Федеров А.В. Остовы общей теории перевода (Лингвистический очерк). Издание 3-е, М.: Высшая школа, 1968, стр. 155-157
2. Комилов Н. Бу қадимий санъат. "Таржима санъати" мақолалар тўплами. Т.: Ғофур Ғулом номидаги Иржи Ревый. Искусство перевода. М.Лпрогресс, 1974, стр 49-77
3. Jek London. Kish haqida qissa. – Toshkent.: Yosh Gvardiya, 1979. – 59 b
4. Isakova B.N Magistrlik dissertatsiyasi. – Farg'ona // Lingvistika (ingliz tili), 2023. –29-33 b
5. www.ziyouz.com kutubxonasi.